

Lezing: 2 Timoteüs 2, 24 en 25 (NBV2004)

Een dienaar van de Heer moet geen ruzie maken, maar voor iedereen vriendelijk zijn; hij moet een goede leraar zijn en een verdraagzaam mens, en zijn tegenstanders zachtmoedig terechtwijzen. Dan brengt de Heer hen misschien tot inkeer, zodat zij de waarheid leren kennen

Overweging:

Wie het woord 'spotprent' hoort in combinatie met het woord 'godsdienst', zou zomaar kunnen denken aan de Deense cartoons uit 2005 waarop Mohammed afgebeeld werd. Aan het blad Charlie Hebdo. Of misschien aan een remonstrantse column van enkele jaren geleden: 'Mijn God kan tegen een grapje.'

Dat spotprenten op het terrein van de godsdienst een lange traditie kennen, ontdekte ik toen ik me wat meer ging verdiepen in Johannes Uytenbogaert. Voorman van de remonstranten. Een Nederlands predikant uit het begin van de zeventiende eeuw. Opvolger van Arminius. (Over karikaturen gesproken: in de jaren dat ik hier studentenpredikant was, bezocht ik ook wel eens bijeenkomsten van CSFR, een reformatorische studentenvereniging. Met de nodige humor werden die bijeenkomsten keer op keer geopend door het uitspelen van een twistgesprek tussen Arminius en Gomarus, tussen die twee voormannen die aan de basis stonden van de twist tussen remonstranten en gereformeerden, tussen de rekkelijken en de preciezen. Ook zij plaatsten zich daarmee in een lange traditie.

Het Rijksmuseum bevat nú nog een spotprent uit het jaar 1618 - het jaar van de Dordtse synode -, het jaar waarin van Oldenbarnevelt beschuldigd werd van hoogverraad. De maker van de spotprent is anoniem. Maar op de spotprent is een Drekwagen te zien. Een strontkar. En deze wagen is gevuld met remonstranten die - zoals het rekkelijken betaamt - allemaal iets anders willen en dús (aldus de spotprent) niet samen kunnen werken. Johannes Uytenbogaert op de bok. Arminius als één van de mannen - naast bijvoorbeeld Coornhert - in de wagen. Twee wilde paarden voor de wagen die 'Onenigheid' heetten. Naast de wagen twee Arminianen die een contraremonstrantse predikant in de wagen proberen te krijgen. Een hopeloze missie. Deze spotprent bekijkend móet je als remonstrant ook wel tegen een grapje kunnen. Gelukkig dan maar dat God, naar wiens beeld we (in elk geval volgens de preciezen) geschapen zijn, dat kan.

Intussen zijn het natuurlijk gruwelijke taferelen die zich daar afgespeeld hebben. De onthoofding van Van Oldenbarnevelt is nog altijd een zwarte bladzijde in onze geschiedenis. De vermenging van politiek en religie een spiegel van hoe het níet moet. De te vestigen leerstoel Uytenbogaert heeft als uitgangspunt dat 'Verdraagzaamheid' onmisbaar is voor het functioneren van een democratie en voor het beschermen van fundamentele rechten. Reflectie op het verleden met het oog op een betere toekomst.

Verdraagzaamheid. Hoe móeilyk het is om echt verdraagzaam te zijn, zien we in de Bijbel vrijwel vanaf het allereerste begin. Loop de grote verhalen maar na. Kain en Abel. Jacob en Esau. Jozef en zijn broers. Stuk voor stuk verhalen die iets weerspiegelen van wat in de harten van mensen om kan gaan en van hoe ze hun hoofden hierbij ook benutten.

Het begint met die verhalen uit de Tora, uit de richting wijzende boeken uit de Bijbel. Die Tora wordt in de Bijbel altijd vergezeld van profeten en geschriften. Van teksten waarin je geconfronteerd wordt met hoe je nu eigenlijk verhoudt tot die richting wijzende boeken. En van teksten die in alle naaktheid tonen hoe het de mens vergaat in dat spanningsveld.

Het verhaal van Moria van vandaag zou in alle facetten op Bijbelse wijze te vertellen zijn. Inzoomend op het verhaal van twee mensen dáár, hoe zij er gekomen zijn en zich nu ontwikkelen. De stem van de gerechtigheid, die dwars door alles heen kijkt in de harten van hen die beslissingen nemen, in de harten van mensen die zogenaamd terzijde staan, in de harten van mensen die in de situatie zijn en moeten handelen. En dan een blik, iets meer op afstand, van hoe gaat het nu met ons allen in en rond deze situatie. En waar is God dan?

De Hebreeuwse bijbel kent die verhalende manier van vertellen. En voor wie openstaat voor die manier van communiceren, richt die wijze van vertellen hoofden en harten.

In het nieuwe testament komen we andersoortige teksten tegen. Jezus zelf gebruikt nog wel veel verhalen. Bij de evangelisten zien we ook de vertelkunst nog terug. Maar in de brieven komen we een heel andere stijl tegen. Paulus communiceert veel directer over wat hij aan gewenste resultaten wil zien en over wat hij aan pijnlijkheden tegenkomt.

De brief die we vandaag lezen, de Tweede Brief aan Timoteüs, is aan Paulus toegeschreven. Waarschijnlijk van veel later hand. Maar net als bij de echte Paulijnse brieven gaat het om directe communicatie, waarvan overigens verondersteld wordt dat de kring lezers veel groter zal zijn dan de direct geadresseerden. De boodschap aan de geadresseerden is specifiek geformuleerd, maar veel algemener van aard.

De brief aan Timoteüs. Paulus (of degene die in diens naam schrijft) wil bouwen aan een gemeenschap. En hij ziet hoe er verschillende stemmen klinken. Die van de verstandige leraar, die geduldig zijn mensen bij de les houdt. En die van de dwaalleraar, die onbetrouwbaar is, onzinnig speculeert, leeg zwetst. De goede leraar, zo krijgt Timoteüs te horen, oriënteert zich op het betrouwbaar voor God willen staan en is een verdraagzaam mens.

Eigenlijk is het schókkend, zéker als je ervan uit gaat dat deze brief relatief laat geschreven is, dat een brief als deze nog steeds nodig is. Je hebt die héle Hebreeuwse Bijbel al, die richting geeft. Jezus is op aarde gekomen en heeft zijn leven gegeven vóór verzoening tussen mensen. De gemeenschap waar Timoteüs deel van uitmaakt is een gemeenschap van volgelingen van Jezus. En tóch blijft het moeilijk om de juiste toon te vinden.

Wij zijn tweeduizend jaar verder. We kennen de verhalen door en door. En tóch is er, naast alle goede bedoelingen, strijd op het wereldtoneel en strijd in het alledaagse.

Het is vandaag op de kop af 28 jaar geleden dat ik begon als predikant. En soms voelt het ook zo. Vier keer zeven. Alle windstroken en alle dagen. Pastoraat toont in al haar veelkleurigheid. Met alle mooie dingen om te delen. Maar ook met de bittere werkelijkheid dat er vrijwel geen deur is waar verbijstering aan voorbijgaat.

Altijd weer roept dat dan vervolgens de vraag op of je niet ontmóedigd raakt van het vele kwaad dat je ziet. En altijd weer is het vervolgens de kunst om met hoofd en hart verbonden te blijven met de bron die je hoopvol naar een goede toekomst doet kijken.

De Tweede Brief aan Timoteüs. Heel populair zijn die nieuwtestamentische brieven vaak niet. Ze kunnen zo zwaar en dogmatisch klinken. En dat terwijl er ook zulke prachtige zinnen in staan. 'God heeft ons niet een geest van lafhartigheid gegeven, maar een geest van kracht, liefde en

bezonnenheid'. Dát geloof, zo krijgt Timoteüs te horen, zag ik ook bij je grootmoeder Loïs en je moeder Eunike. De schrijver schrijft het vanuit een diepe verbondenheid met God en vanuit een doorleefd geloof in Jezus Christus.

In taal die niet altijd zo sterk de onze is, geeft hij bijvoorbeeld aan wat de betrouwbare boodschap is die hij over Christus wil brengen:

als wij met hem gestorven zijn, zullen we ook met hem leven.

als wij volharden, zullen we ook met hem heersen.

Als wij hem verloochen, zal hij ons ook verloochen.

Als wij hem ontrouw zijn, blijft hij ons trouw.

Want zichzelf verloochen kan hij niet.

Prachtige zinnen om een paar na elkaar te lezen.

De bodem ervan:

de Messiaanse weg van liefde, trouw en opofferingsgezindheid is uiteindelijk de weg die ons het goede brengt, ook al ziet dat er op het oog niet altijd meteen zo uit.

Wij kunnen ons best een tijdje van God vervreemden. Dan zal het contact niet veel inhouden.

Maar als wij ècht ontrouw worden, doet God dát niet. Hij kan zichzelf immers niet van zichzelf vervreemden.

Een prachtige bodem van hoop, voor wie het in het zichtbare moeilijk vindt om geloof in een goede toekomst vast te houden.

Voor de auteur van deze brief is het déze boodschap die aangeeft waarom hij een verdraagzaam mens kan zijn. Een mens die letterlijk veel kan dragen en verdragen, omdat hij ziet op welke wijze de toekomst daagt.

En een goede leraar, zo zegt hij, is een verdraagzaam mens.

Een mens die niet zo snel in paniek raakt van wat anders is dan hijzelf.

Een mens die een ander ook iets kan gúnnen, omdat hij wel weet dat hij uiteindelijk deel heeft aan een toekomstige wereld die al die minutieuze verschillen die wij zo uit kunnen vergroten doet verdampen.

Verdraagzaamheid. En een spotprent die de verdraagzaamheid tart.

Dat deed me denken aan een oud verhaal dat de ronde doet en dat verklaart waarom er op de Balkan altijd maar weer oorlog is. 'Waarom God de Balkan verliet', heet het.

Het vertelt hoe God op een avond over de Balkan rondzwierf. God was moe, dorstig en hongerig. Hij klopte aan bij een boerderij en vroeg of hij iets te eten en te drinken kon krijgen, en of er misschien ook plek om te slapen was. De boer die opendeed haalde zijn gast vriendelijk binnen en onthaalde hem gastvrij en gul. God at goed, dronk genoeg en sliep heerlijk.

De volgende morgen vertelde hij de boer dat hij de boer graag wilde bedanken. 'Vraag wat je wilt', zei God. 'Ik zal het je geven.' En ik zal je buurman het dúbbele geven.

De boer dacht diep na. Tien hectare vruchtbare landbouwgrond? Maar dan krijgt mijn buurman er twintig! Een mooi nieuw huis op de boerderij? Maar dan krijgt mijn buurman er twee?

Mag ik er een nacht over slapen?', vroeg de boer aan God. 'Natuurlijk', zei God. 'Zeg het me maar, zodra je het weet.'

De volgende morgen had de boer zijn antwoord. 'Neem mijn ene oog uit', zei de boer tegen God.

In een spotprent kun je de ander bespotten. In een spotprent, of in een verhaal als spotprent, kun je ook jezelf onder de loep nemen. Die wijze van vertellen treffen we aan in dit verhaal. Mensen van de

Balkan die dít over zichzelf vertellen. En zo uitleggen waarom God zich even afzijdig houdt. Een verhaal als een spiegel. Een verhaal dat oproept om uiteindelijk toch weer om te keren naar de gulheid. Die wijze van vertellen maakt dit verhaal tot een bijna Bijbels verhaal. Die manier van vertellen vinden we immers volop in de Bijbel.

Vanuit de vaste overtuiging dat het zin heeft om mensen télkens weer te bepalen bij hun vermogen om verdraagzaam te zijn worden ons verhalen aangereikt. Vanuit het geloof dat in stilte bloeit wat God al een bestemming gegeven heeft. Vanuit het vertrouwen dat het goed komt, met ons en met de wereld, kome wat komt.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl